

про цивільні партнерства³⁴¹. І це при тому, що переважна частина населення держави однозначно не підтримує ЛГБТ-партнерства та усі пов'язані із цим явища. Не слід забувати про те, що найкращий спосіб легалізації будь-яких відносин – не їх примусове насадження, а узаконення того, що вже склалося в суспільства, яке визнається та підтримується більшістю людей. На нашу думку, значення практики ЄСПЛ полягає не в тому, щоб їй сліпо слідувати у нормотворчій діяльності, забуваючи про самотність та національні інтереси. В наш час укріплення та підтримка традиційних сімей та традиційне статеве виховання дітей мають все більше геополітичне значення, є фактором виживання. Отже, практика ЄСПЛ хоч і визнається частиною національного законодавства, проте повинна застосовуватися з врахуванням етнічних, культурних, релігійних та інших особливостей держави.

МЕХАНІЗМ СУДОЧИНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ПРИКЛАДІ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

*Вавринчук Микола Пророкович,
кандидат політичних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри права
Хмельницького національного університету*

Питання прав і свобод людини і громадянина на сьогодні є найважливішою проблемою внутрішньої та зовнішньої політики усіх держав світової спільноти. В історії відомі періоди, коли не визнавалися навіть основні природні права людини, такі як право на життя, свободу і недоторканність особи.

Людство на шляху утвердження прав і свобод людини пройшло тернистий шлях, крок за кроком обмежуючи всевладдя держави, тиранії, авторитаризму, поширюючи принцип рівноправності на все більше коло осіб та

---

³⁴¹ Законопроект о легализации гражданского партнерства. Как скоро в Украине может появиться норма, которая будет регулировать однополые браки. URL: <https://nv.ua/ukraine/events/zakonoprojekt-o-lehalizatsii-hrazhdansko-ho-partnerstva-kak-skoro-v-ukraine-mozhet-pojavitsja-norma-kotoraja-budet-rehulirovat-odnopolje-braki-2476560.html>

відносин між ними. Часто саме боротьба за права людини вела до нового осмислення ролі людини в її відносинах з суспільством та державою. Прикладом цього є події в останні роки в Україні.

Одним із способів захисту прав людини став Європейський суд з прав людини, а Європейська Конвенція про захист прав людини і основних свобод встановлює не лише найбільш вдалу у світі систему норм міжнародного права для захисту прав людини, але й одну з найбільш розвинутих форм міжнародної юридичної процедури.

В 1949 році була заснована Рада Європи – міжнародна регіональна організація європейських держав, які проголосили своєю метою розширення демократії, зближення усіх народів Європи, захист прав людини. Від самого початку діяльності Ради Європи принцип поваги прав людини став одним з найважливіших напрямів діяльності цієї організації. Рада Європи забезпечує високі стандарти захисту прав людини в державах-членах насамперед завдяки дії Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод³⁴². Після набрання документом чинності були створені два незалежних органи: Європейська комісія з прав людини (1954) та Європейський суд з прав людини (1959).

Під час Віденського саміту у 1993 році було ухвалено рішення про створення нового Європейського суду з прав людини, який замінив колишню двоступеневу систему. В листопаді 1998 року Європейський суд з прав людини та Європейська комісія з прав людини були об'єднані в новий постійно діючий орган – Європейський суд.

Актом міжнародного визнання України як демократичної правової держави став вступ нашої країни 9 листопада 1995 року до Ради Європи та ратифікація Верховною Радою Конвенції про захист прав людини і

---

³⁴² Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20 березня 1952 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535.

основоположних свобод та Протоколів до неї³⁴³. До складу Суду увійшов представник України, який бере участь у засіданнях вищої палати суду при розгляді справ за позовами українських громадян.

Справи, подані до Європейського суду, вирішуються на підставі норм Конвенції із застосуванням принципів і стандартів, вироблених багаторічною судовою практикою. Вирішення справ відбувається в ході здійснення Європейським Судом правозастосовної функції, яка передбачає проходження кількох взаємопов'язаних стадій: 1) встановлення фактичних обставин справи; 2) визначення юридичної основи справи (проведення юридичної кваліфікації фактичних обставин справи); 3) вирішення справи по суті та юридичне оформлення прийнятого рішення.

Відповідно до статей 33 та 34 Конвенції, на розгляд Європейського суду може бути подано дві категорії скарг – міждержавні та індивідуальні. Але у практиці суду міжнародні справи складають незначну частку. Основне призначення Європейського суду полягає у здійсненні захисту прав людини шляхом розгляду індивідуальних скарг. За статистикою, з усієї кількості скарг, спрямованих у Страсбург, до розгляду приймається лише близько 5%, інші визнаються неприйнятними, тобто такими, що не можуть бути розглянуті Європейським судом по суті з причини порушення вимог щодо порядку їхнього подання – вичерпання всіх механізмів правового захисту, які передбачені національним законом, і які міжнародна практика визнає «ефективними». Так, принцип поваги прав людини і основних свобод (стаття 1 Статуту ООН), виходить з того, що права людини мають забезпечуватися в першу чергу на національному рівні, національними засобами правового захисту. Державі надається можливість, власними силами, без «зовнішнього втручання» усунути наслідки вже припущених порушень міжнародних стандартів, поновити порушене суб'єктивне право й ужити заходів щодо попередження подібних порушень надалі. Однак, якщо держава не може або не бажає належним чином

---

³⁴³ Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80>.

виконувати обов'язки, в конфлікт між державою й особою вступають відповідні міжнародні правозахисні органи.

Станом на кінець грудня минулого року в Європейському суді з прав людини поступило стільки справ, які стосуються України, що вони вже становлять 1/5 всіх справ Суду. Більшість заяв щодо невиконання судових рішень – більше 8 тис. справ з 14,5 тис. заяв. Ці справи належать до так званої сталої прецедентної практики ЄСПЛ, на розгляд кожної з яких Суду потрібно 1,5 – 2 роки, хоча окремі юристи відзначають, що на це треба набагато більше часу. У минулому році Україна лідирувала за кількістю позовів, поданих до Європейського суду з прав людини. Як йдеться в щорічному звіті суду, опублікованому 29 січня, українські громадяни скерували до нього 13,6 тисяч скарг. На другому місці перебуває Італія, від громадян якої надійшло 10,1 тисячі позовів, а на третьому – Росія з приблизно 10 тисячами позовів. Понад половина скарг проти України, які перебувають в черзі на розгляд ЄСПЛ, пов'язані з російською агресією в Криму та українсько-російським конфліктом на Донбасі³⁴⁴.

Що ж стосується несталої практики Суду, то в першу чергу мова йде про справи, пов'язані з окупацією РФ Криму та окремих районів сходу України. Наразі в Суді є 4 заяви від України до Росії, а також 2 тис. заяв щодо порушення Європейської конвенції з прав людини від заявників з Криму та Донбасу. Скарги стосуються порушення права на життя, вчинення тортур, обмеження свободи пересування. Також розгляду в ЄСПЛ чекають питання дискримінації внутрішніх переселенців та захисту права власності (позови стосовно завдання шкоди майну стосуються як України, так і Росії).

В травні 2018 року, Палата ЄСПЛ вирішила передати Великій палаті суду чотири справи "Україна проти Росії", що стосуються порушень прав людини в окупованому Криму та на сході України. Передані справи стосуються звинувачень Україною у порушеннях Європейської конвенції з прав людини з

---

³⁴⁴ Справи України проти Росії /Офіційний сайт/ "Європейська правда". – 2018. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/201>

боку Росії та збройних груп, яких РФ контролює. Заяви були подані за кількома статтями, включаючи статтю 2 (право на життя), статтю 3 (заборона катувань та нелюдського або такого, що принижує гідність поводження), стаття 5 (право на свободу та безпеку), стаття 6 (право на справедливий судовий розгляд). Також, Україна подала в 2018 році позов про порушення прав українських політ'язнів в Росії. Про це в інтерв'ю «Українським новинам» повідомив заступник міністра юстиції – уповноважений у справах ЄСПЛ Іван Ліщина. За його словами, з 5 вже поданих справ, дві стосуються порушення прав людини у Криму – порушень в ході анексії в 2014 році і порушень після цього в 2015-16 роках. Ще дві справи стосуються Донбасу³⁴⁵.

Підсумовуючи викладене можна зробити висновок, що Європейський Суд з прав людини покликаний забезпечувати неухильне дотримання і виконання норм Конвенції про захист прав людини її державами-учасницями. Він здійснює це завдання шляхом розгляду і вирішення конкретних справ, прийнятих ним до виробництва на основі індивідуальних скарг, поданих фізичною особою, групою осіб або неурядовою організацією. Національні суди можуть і повинні застосовувати положення Конвенції в своїй практиці і надавати ефективний захист від їх порушень.

Разом з тим, необхідно пам'ятати, що Європейський Суд з прав людини зовсім не панацея від усіх бід. З тисячі запитів та скарг, які щорічно поступають до цього органу від громадян різних країн, лише деякі (10-15%) приймаються до розгляду і тільки одиниці знаходять своє задоволення. Справжня роль інституту швидше служити «дисциплінуючим» засобом для національних урядів і символізувати кінцеве торжество правосуддя. Реально ж вся робота по захисту прав і свобод особистості залишається як і раніше за національними судами.

Європейський суд виробляє стандарти захисту прав людини, які впливають на правові системи практично всіх держав Європи, і робить

---

³⁴⁵ Справи України проти Росії /Офіційний сайт/ "Європейська правда". – 2018. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/201>

вирішальний вплив на національне законодавство та практику у найрізноманітніших галузях таких, як кримінальний процес, цивільне та адміністративне право, сімейне право, становище іноземців, права преси та ін.

ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ У СУДІ

Гаврік Роман Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Царенко Ольга Михайлівна,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Відповідно до ст. 55 Конституції України кожен має право оскаржити в суді рішення, дії або бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Реалізація даного конституційного права відбувається у тому числі через оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Визначення поняття «суб'єкт владних повноважень» міститься у п. 7 ч. 1 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України, який визначає його як орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їх посадова чи службова особа, інший суб'єкт при здійсненні ними публічно-владних управлінських функцій на підставі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень, або наданні адміністративних послуг³⁴⁶. В той же час, конкретного переліку суб'єктів владних повноважень Кодекс адміністративного судочинства України не передбачає. однак варто з урахуванням завдань адміністративного судочинства визначити хоча б загальний перелік таких суб'єктів, діяння яких може бути оскаржене до адміністративних судів.

³⁴⁶ Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами та доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.